

DİJİTALLEŞME İLE DEĞİŞEN BELGESEL FİMLERDEKİ ANLATI ESTETİĞİNİN DİJİTAL YAYIN PLATFORMLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ ¹

Fatih KAYNARCA ²

Gönderilme Tarihi / Submission Date: 20.09.2024- Kabul Tarihi / Acceptance Date: 17.10.2024

DOI: 10.55055/mekcad.1553766

Kaynarca, F. (2024). Dijitalleşme ile değişen belgesel filmlerdeki anlatı estetiğinin dijital yayın platformları üzerinden incelenmesi. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi* 6 (2), 69-86. <https://doi.org/10.55055/mekcad.1553766>

ÖZ

Belgesel sinema, sinema tarihinde köklü bir geçmişe sahip olan ve teknolojik ilerlemelerle paralel olarak sürekli olarak evrim geçiren önemli bir türdür. Özellikle dijital iletişim çağında, sinema teknolojisi kendini sürekli olarak yenilemektedir. Filmlerin yapım, dağıtım ve gösterim süreçlerinde, çeşitli yenilikler ve dönüşümler gözlemlenmektedir. İzleyici kitlesine erişmek için geleneksel iletişim kanallarına duyulan ihtiyaç her geçen gün daha da azalarak yerini dijital çağın getirmiş olduğu (YouTube, Netflix, MUBI, BluTV gibi) platformlara bırakmaktadır. Belgesel sinema da bu yenilik ve dönüşümlerden payını almıştır.

Bu çalışmada, belgesel sinemaya odaklanılarak farklı mecralarda yapılan belgesel çalışmaları incelenmiştir. MUBI ve BluTV gibi yayın platformlarında yer alan belgeseller ile 140 Journos Youtube kanalı için üretilen belgesellerin değişen anlatı yapısı ve estetik biçimleri ele alınmıştır. Bu çalışmayı yaparken sosyal bilimlerde niteliksel içerik analiz yöntemi kullanılmış; BluTV, MUBI ve 140 Journos kanalında üretilen ve birbirleri ile benzer türde olan belgeseller incelenerek biçim, estetik ve yapım olarak farklılıkları karşılaştırılmıştır. Bu şekilde, dijital iletişim çağında sinemada yaşanan dönüşümlerin belgesel sinemaya etkileri karşılaştırmalı olarak açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Belgesel Sinema, Mubi, BluTv, 140 Journos, Dijitalleşme.

¹ Bu çalışma Prof. Dr. M. Fadıl SÖZEN danışmanlığında 20/06/2024 tarihinde tamamlanan "Mubi ve BluTV'de Yayınlanan Belgesellerdeki Anlatı Estetiğinin 140 Journos Örneği Üzerinden İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

² Bilim Uzmanı, fatih.kynrc@gmail.com, ORCID: 0009-00009-3253-6348

AN EXAMINATION OF THE NARRATIVE AESTHETICS IN DOCUMENTARY FILMS CHANGING WITH DIGITALIZATION THROUGH DIGITAL STREAMING PLATFORMS

ABSTRACT

Documentary cinema is a genre with a deep-rooted history in history of film, and it continuously evolves in parallel with technological advancements. Especially in the digital communication era, film technology constantly renews itself. Various innovations and transformations are observed in the production, distribution, and screening processes of films. The need for traditional communication channels to reach audiences is diminishing each day, giving way to platforms such as YouTube, Netflix, MUBI, and BluTV brought by the digital age. Documentary cinema has also been influenced by these innovations and transformations.

This study focuses on documentary cinema and examines documentary works produced across different platforms. It addresses the changing narrative structure and aesthetic forms of documentaries featured on platforms like MUBI and BluTV, as well as those produced for the 140 Journos YouTube channel. Using the qualitative content analysis method in social sciences, documentaries produced by BluTV, MUBI, and 140 Journos, which are of a similar genre, were analyzed to compare their differences in form, aesthetic, and production. In this way, the effects of the transformations occurring in cinema during the digital communication era on documentary cinema have been explored comparatively.

Keywords: Documentary Cinema, Mubi, BluTV, 140 Journos, Digitalization.

GİRİŞ

Sinemanın doğuşundan bu yana, belgesel sinema gerçekliği belgeleme, insan yaşamını ve toplumsal olayları anlatma amacıyla önemli bir araç olarak varlığını sürdürmüştür. Belgeseller, olayların ve toplumsal değişimlerin izlerini yakalar, bireylerin ve toplulukların hikayelerini korur ve tarihi olayları anlamamıza yardımcı olur.

Belgesel film, sözlü tarih çalışması olarak bilinen yöntemle, sözlü anlatıyı görsel anlatı içerisinde var ederek "birikim" oluşturmaktadır. Bu yönüyle belgesel film görsel anlatı örnekleri içinde; özünde sözlü anlatıları barındırarak toplumsal hafızayı geleceğe iletmede değerli bir misyona sahiptir (Çakıcı Öztürk, 2013: 18).

1800'lü yıllarda ilkel sinema aletleri ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte 1930'lu yıllarda ise "documentary (belgesel) film" terimi ortaya çıkmıştır. Belgeselin birçok tanımı bulunsa da John Grierson belgeselleri "gerçeklerin yaratıcı yorumu" olarak tanımlamaktadır. Barsam'a göre, kurmaca-dışı sinema kurmaca yerine, gerçeği dramatize eden bir sinema türüdür. Bu tür sinemada yönetmen kamerasını ve bakışını gerçek durumlar, kişiler, süreçler ve olaylar üzerinde yoğunlaştırır bunların yaratıcı bir yorumunu yapar. Paul Rotha belgeselin toplumsal olaylarla ilgilenmesi gerektiğini ve bu yapımların izleyicilerin düşüncelerini değiştirebilecek bir yapıda olmasını vurgular. Süha Arın'ın belgesel tanımı ise etik ve estetik kaygılarla, evrensel bir mesaj içerecek şekilde, gerçeğin yaratıcı bir biçimde yeniden yorumlanması sürecini kapsamaktadır.

Lumiere Kardeşlerin 1895 yapımı olan Trenin Gara Girişi (The Arrival Of A Train) ve Fabrikadan Çıkan İşçiler (Workers Leaving Factor) filmleri belgesel filmin de başlangıcı olarak kabul görmektedir. Robert Flaherty'nin "Kuzeyli Nanook" (1920) filmi ilk belgesel film olarak kabul edilmektedir.

Belgesel sinemanın gelişimindeki önemli yönetmenlerden birisi de Dziga Vertov'dur. Sinema-Göz kuramını ortaya atan Vertov, belgesel filmi doğal yaşamı ve toplumsal sorunları yansıtan bir araç olarak görmüştür. Vertov'a göre insan gözü kusurludur, her şeyi göremez fakat Sine-Göz bize her şeyi olduğu gibi tüm doğallığıyla gösterebilmektedir. Gündelik hayatı çektiği Kameralı Adam (1929) Vertov'un en bilinen filmidir.

Belgeseller kamuoyunun şekillenmesinde ve toplumsal değişimin etkilenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında, birçok ülke belgesel filmler aracılığıyla savaşı desteklemek, moral yüklemek veya düşman propagandasına karşı koymak amacıyla çeşitli yapımlar üretmiştir.

Savaş sonrasında 1947 Haziran ayında, tarihsel bir toplantı gerçekleşmiş, belgesel alanında Dünya Birliği için bir manifesto ortaya konmuştur. Bir yıl sonra Çekoslovakya'da birlik ilk ve tek toplantısını gerçekleştirmiş, 14 ulusun altına imzasını attığı belgesel tanımlaması yapılmıştır. Bu tanımlamaya göre; Belgesel film, selüloidin üzerine kayıt yapmanın tüm yöntemleri ile gerçekliğin herhangi bir görünümünün yorumlanması, olaylara dayanan çekimler ya da oluşumlar ile bir duyum ya da neden yaratma, insanın bilgi ve kavramasını genişletme, ekonomi, kültür ve insan ilişkilerine yönelik çözümler sunma ve uyarılma amaçlı yapımlar ortaya koymak anlamına gelmektedir. Belgeseller, gerçek hayattaki olayları, insanları ve ortamları önemli bir müdahale veya manipülasyon olmaksızın yakalamanın bir yolu olarak görülmektedir. Belgesel filmler, haber filmleri, eğitim filmleri, vb. tümünden kurmaca olmayan film (nonfiction) kategorisine girmektedir. Kurmaca olmayan bu türlerin en büyük ortak özellikleri ana malzemelerini gerçeklerden alması ve gerçekler üzerine inşa edilmeleridir.

Dijitalleşmenin hayatın her alanında köklü değişikliklere yol açtığı günümüzde, bu dönüşüm süreci sinema endüstrisini de derinden etkilemiştir. Özellikle dijital platformlar, film yapım ve gösterim süreçlerinde devrim yaratmış, geleneksel sinema pratiklerini sorgulayan ve yeniden şekillendiren yeni bir mecra haline gelmiştir. Geleneksel televizyon ve sinema salonu odaklı gösterim biçimlerinin yerini, internet tabanlı dijital platformlarda sunulan belgesel içerikleri almış, bu süreçte belgesel yapım ve gösterim pratikleri önemli bir dönüşüm yaşamıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, dijital platformların etkisi altında belgesel sinemasının nasıl değiştiğini, yeni bir anlatı dilinin nasıl oluştuğunu ve bu dilin üretim ve gösterim süreçlerine nasıl yansıdığını incelemektir. Özellikle BluTV ve MUBI gibi ticari dijital platformlar ile 140 Journos gibi bağımsız platformlarda yayınlanan belgesel filmler üzerinden, dijital çağın belgesel sinema üzerindeki etkileri derinlemesine analiz edilmiştir. Bu doğrultuda, söz konusu platformlarda yer alan belgesellerin yapısal, estetik ve içeriksel farklılıkları niteliksel içerik analiz yöntemi ile ele alınarak, dijitalleşmenin belgesel sinemasında nasıl yeni bir anlatı dili oluşturduğunu anlamak hedeflenmektedir. Elde edilecek bulgular, belgesel filmlerin günümüzde nasıl evrildiğini ve gelecekteki eğilimlerin neler olabileceğini öngörmek açısından önemli bir referans sunacaktır.

Dijitalleşme Kavramı ve Belgesel Filmde Dijitalleşme

Dijital yayıncılığın ve dijital platformlarının ortaya çıkışında gelişiminde dijital ve dijitalleşme kavramları büyük önem taşımaktadır.

Dijital (sayısal), kavram olarak Latince 'de parmak anlamına gelen "digitus" kelimesinden türemiş, İngilizce "Digit" kelime kökü ise 0'dan 9'a kadar olan tam sayıları ifade etmek için kullanılmıştır ve dijitalin temelinde 0 ve 1'li rakamlarla çalışan, "ikili sayı sisteminden" oluşan bilgisayar sistemi yer almaktadır (Zengin, 2016: 186).

Dijitalleşme ise bu temelde analog mesajları (görüntü ve ses) 0 ve 1'lerden oluşan ikili sayı sistemi halinde sinyallere dönüştürmektedir. Jenkins, görüntülerin, seslerin ve bilgilerin medya platformları arasında rahatça akabileceği ve farklı ortamlarda kolayca yeniden şekillendirilebileceği bilgi baytlarına dönüşme sürecini dijitalleştirme olarak tanımlamaktadır (Jenkins, 2016: 424). Bu tanımlama çerçevesinde, dijital yayıncılık, geleneksel televizyon yayıncılığındaki analog yöntemlerin yerine, teknolojinin sunduğu dijital imkanlarla televizyon yayıncılığının dijitalleştiği yeni bir süreci işaret etmektedir.

Dijitalleşme, izleyicilerin televizyon izleme biçimini değiştirerek onları dijitalleştirir ve yeni bir konuma taşıdığı söylenebilir. Kandemir'e göre, sayısal televizyon yayıncılığı, belirli seviyelerde çoklu-ortam ve etkileşim özellikleri sayesinde sınırlı iletim kapasitesi olan program akışlı, tek yönlü ve etkileşimsiz geleneksel televizyon yayıncılığını ekonomik, sosyal ve kültürel yönden değiştirmekte ve televizyon yayıncılığı yeniden tanımlanmaktadır (Erdem, 2011: 77-78; Kandemir, 2013: 17). Gerçekleşen bu değişim ile etkileşimliliğe (interaktivite) olanak sağlayan dijital yayınlar, izleyicileri edilgen konumundan kopararak onları bu süreçte "kullanıcı" olarak etkin bir konuma taşımaktadır. Brown (2014:149), sayısal teknolojinin yalnızca görüntü alanında değil prodüksiyon aşamasının "kurgu, görüntü işleme, depolama, salon gösterimi" vb. birçok yerinde de kullanıldığını belirtir.

Belgesel Film ve Dijitalleşme

Yirminci yüzyılın sonlarına kadar, sinema büyük ölçüde analog teknolojilerle işliyordu. Ancak, dijital teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, sinema endüstrisi dijitalleşmeye yönelmeye başladı. Dijital kameralar, dijital efektler ve dijital prodüksiyon süreçleri, film yapımını daha erişilebilir hale getirdi. Furby ve Hines (2014:130), 1990'lı yılların sonlarında dijital teknolojilerin gelişimi ile birlikte hareket ve ifade kapasitesine sahip zengin, dokulu ve çok katmanlı film görüntülerinin yaratıldığını ifade ederler. Dijitalleşme, sinema filmi dağıtımını ve gösterimini de radikal bir şekilde değiştirdi. Artık filmler dijital formatlarda dağıtılıyor ve sinemalarda dijital projeksiyon sistemleri kullanılıyor. Bu, daha hızlı ve kaliteli bir film gösterim deneyimi sağlarken, aynı zamanda distribütörlerin ve sinema salonlarının maliyetlerini düşürdü.

Baker, belgeselin yeni altın çağını yaşadığını ve belgeselin özgürleştiğini söylemektedir. Fakat belgeselin 1930 ve 1960'lı yıllardaki yükselişlerinden farklı olarak, günümüzde farklı yaklaşım ve tarzlarla belgesel üreten çok fazla kişinin olduğunu vurgulamaktadır. Baker, bu farkın nedenini şu şekilde açıklar, şimdiye kadar film yapımının çok masraflı olmasından dolayı televizyon kanallarının genellikle kısıtlayıcı bir şekilde belgesel filmlerin ana finansörü olduğunu, ancak günümüzdeki ucuz dijital ekipmanlarla, her geçen gün daha çok insanın filmlerini kendilerinin finanse edebildiğini ve bunun da yeni

nesil film yapımcılarına yaratıcı özgürlük sağladığını belirtmektedir (Baker, 2006).

Bu doğrultuda günümüzde dijital teknoloji, belgesel yapımcılarına daha hafif ve taşınabilir ekipmanlar kullanma imkânı tanımıştır. Yüksek çözünürlükteki dijital kameralar, daha düşük maliyetle yüksek kalitede görüntüler elde etmeyi mümkün kılar. Bu da belgeselcinin daha esnek ve etkin bir şekilde çekim yapmasına olanak sağlar. Dijital montaj programları ve efektler, belgesel yapımcılarına görüntüleri daha hızlı ve esnek bir şekilde düzenleme imkânı verir. Ses düzenleme, renk düzeltme ve diğer post-produksiyon süreçlerinin ulaşılabilir hale geldiği söylenebilir. Şüphesiz dijital teknoloji sayesinde belgesel üretim maliyetlerinin azalması, düşük bütçeli film yapımına olanak sağlanması, online platformları kullanarak dağıtım ve gösterim gibi olanaklar açısından belgesel sinemanın özgürleşmesindeki en etkili faktörler olarak karsımıza çıkmaktadır. Dijital kameraların, düzenleme yazılımlarının ve diğer prodüksiyon araçlarının uygun fiyatlı ve erişilebilir olması, daha geniş bir film yapımcısı yelpazesine belgesel oluşturma gücü vermektedir.

Belgesel Filmde Çevrimiçi Platformlar ve Yayın Hizmetleri

Teknolojideki ilerlemeler, film yapım araçlarının artan erişilebilirliği ve yeni dağıtım platformlarıyla karakterize edilen dijital çağ, belgesel film yapımcılığının bu Rönesans'ını başlatmada önemli bir rol aldığını söyleyebiliriz. Her geçen gün gelişen dijital sinema ile birlikte online film izleme veya kiralama satın alma gibi online film hizmetleri sinema üzerinde dijitalleşmenin etkisini açıkça göstermektedir. Buna bağlı olarak alternatif yayın kanalları gelişmiştir.

Bu alternatif yayın kanallarını iki grupta incelemek mümkündür. Birinci grupta yer alan yayın kanallarına Netflix, MUBI, BluTV vb. platformları örnek gösterebiliriz. Bu platformlar daha çok yüksek bütçelerle üretilen ticari ve festival filmlerin yayınlamasını ve bu filmlerden gelir elde edilmesini sağlamaktadır. Diğer alternatif ise yani ikinci grupta yer alan yayın kanalına örnek olarak Youtube platformunu gösterebiliriz. Youtube platformunun en önemli özelliği ücretsiz oluşu ve kolaylığı sayesinde sadece profesyonellerin değil amatörlerin, bağımsız film yapımcılarının hatta izleyicilerin de görsel üretimlerini kendi oluşturdukları kanallarında yayınlamalarına olanak sunmasıdır.

YouTube, günümüzde en çok video izlenen ve içerik yüklenen mecralardan biri konumundadır. Bu nedenle, ana akım sinemadan geri planda kalan belgesel film yönetmenleri, seslerini duyurabilmek ve kendilerini ifade edebilmek için YouTube'u oldukça önemli bir alan olarak görmektedirler. Platformda çeşitli estetik anlayışlara sahip birçok belgesel film yayınlanmakta ve bu filmler geniş bir izleyici kitlesine ulaşmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Dijitalleşmenin etkisi altında evrim geçiren dijital platformlarda belgesel film yapım ve gösterim pratiklerinin dönüşümünü anlamak ve bu süreçte ortaya çıkan yeni belgesel anlatı dilini, yapım ve gösterim pratiklerinin özünü anlamaktır. Bu bağlamda, özellikle BluTV ve MUBI belgeselleri ile 140 Journos yapımı belgeselleri üzerinden dijital platformlara özgü yeni belgesel dilinin nasıl şekillendiğini ve platformlar arasındaki farklılıkları inceleyerek bu dilin yapım gösterim pratikleri üzerindeki etkilerini tanımlamayı amaçlamaktadır. MUBI ve BluTV gibi ticari dijital platformlarda yayınlanan belgesel filmler ile 140 Journos gibi bağımsız bir platformda yayınlanan belgesel filmler arasındaki

yapısal, estetik ve içeriksel farklılıklar incelenerek belgesel sinema pratiğinin nasıl evrildiği anlaşılmalı çalışılmıştır. Yapılan film karşılaştırmaları ve analizler, belgesel sinemasının günümüzdeki durumunu anlamak ve gelecekteki eğilimleri tahmin etmek için önemli bir referans sağlayacaktır.

Araştırmanın evreni 2020-2023 yılları arasında MUBI, BluTV'de yayınlanmış Türk yapımı belgeseller ile 2020-2023 yılları arasında 140 Journos kanalında yayınlanan belgesel filmlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesini kapsar.

Örneklem: 2020-2023 yılları arasında yayınlanan belgeseller arasından benzer türde anlatı yapısına sahip rastgele belgeseller seçilmiştir. Bu çalışmada, MUBI, BluTV ve 140 Journos platformlarında yayınlanan belgesellerin tercih edilme nedeni, bu platformların günümüzde belgesel filmler açısından önemli bir yer edinmiş olmalarıdır. MUBI ve BluTV, özellikle festival belgesellerini belirli bir estetik ve yapısal standardı yakalamış yapımları yayınlamalarıyla öne çıkarken, 140 Journos, dijital dünyada Türkiye'de en çok izlenen bağımsız belgesel platformlarından biri haline gelmiştir. Bu platformlar üzerinden gerçekleştirilecek analizler, belgesel sinemasının dijitalleşme sürecinde nasıl evrildiğini anlamak açısından zengin bir kaynak sunmaktadır. Çalışmada 2020-2023 yılları arasındaki belgesellerin seçilmesinin nedeni ise, 2024 yılında üretilen belgesellerin henüz festival sürecinde olması ve BluTV ile MUBI gibi dijital platformlarda geniş ölçüde yer bulmamış olmasıdır. Bu sebeple, analizlerimizi daha güncel ve erişilebilir yapımlara odaklayarak, dijital platformların belgesel filmlerdeki değişim ve dönüşümünü derinlemesine incelemek amaçlanmıştır. Bu örneklem kapsamında şu belgeseller seçilmiştir:

- 140 Journos kanalından Killa, 100 ve Hayırsız Ada belgeselleri seçilmiştir.
- MUBI yayın platformundan Maddenin Halleri, Dermansız ve Patrida belgeselleri seçilmiştir.
- BluTV' den ise Mimaroglu, Yalvarırım Beni Beğen ve Gökyüzün Yalnız Gezen Yıldız belgeselleri seçilmiştir.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada araştırma yöntemi olarak niteliksel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Belgesel filmler çözümlenirken derinlemesine irdelenmeye ve farklı bakış açıları ortaya konmaya çalışılacaktır.

BluTV, MUBI ve 140 Journos kanalında üretilen ve birbirleri ile benzer türde olan belgeseller incelenerek biçim estetik ve yapımlar olarak farklılıkları karşılaştırılmıştır. Yapım sürecinde kullanılan teknikler, ekipmanlar ve dijital platformun sunduğu olanaklar üzerinde durularak, bu unsurların belgesel film yapımındaki rolü anlaşılacaktır.

Hipotez 1: Belgesel film üretiminde seçilen yayın platformu film yapım sürecini anlamlı olarak etkilemektedir.

Hipotez 2: BluTV ve MUBI'de yayınlanan belgeseller ve ücretsiz yayın platformu olan 140 Journos belgeselleri arasında anlatımsal ve tekniksel olarak belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

Hipotez 3: MUBI ve BluTV'de yayınlanan belgesellerde estetik kaygı, gerçeklik ve yaratıcı bir süreç ön plandadır, 140 Journos için üretilmiş belgesellerde ise izleyici odaklı bir yapı görülmektedir ve platformlar arası farklı yaklaşımlar söz konusudur.

140 Journos Belgesellerinin Genel Analizi

140 Journos belgeselleri, genellikle toplumsal konuları ele alır ve o anki gündemde olan önemli konulara odaklanır. Bu belgeseller, genellikle olayların meydana geldiği zaman diliminde çekilir ve bu da belgesellerin toplumun nabzını tutma ve güncel meseleleri ele alma konusundaki etkinliğini gösterir. Belgesellerin çekildiği tarih, bu yaklaşımın belgesellerin içeriğiyle uyumlu olduğunu kanıtlar niteliktedir. Her bir belgesel, toplumsal bir sorunu ele alırken farklı bakış açıları sunar ve çeşitli perspektifleri gözler önüne serer. Bu sayede, izleyicilerin konuya dair daha geniş bir anlayışa sahip olmaları ve konuyla ilgili derinlemesine düşünmeleri hedeflenir.

Belgeseller, izleyici odaklı bir yaklaşımla hazırlanır ve izleyicilerin dikkatini çekmek ve ilgisini sürdürmek için özenle kurgulanır. Bu kurgusal yaklaşım, belgesellerin izleyicilerin ilgisini çekecek şekilde tasarlanması, konuya daha derinlemesine odaklanmalarını ve konuyla ilgili farkındalık kazanmalarını sağlamak için çeşitli anlatım teknikleri ve görsel unsurlar kullanılır.

Çalışmada incelenen 3 belgeselde müziğin etkili kullanımı belirgin bir şekilde öne çıkmıştır. Müzikler, belgesellerin ana taşıyıcı unsurlarından biri olarak baştan sona kadar kullanılmıştır. Müziğin, belgeselin atmosferini belirlemedeki rolü oldukça büyüktür. Belgeselde kullanılan müzikler, izleyiciyi olayın içine çekerek duygusal bir bağ kurmalarını sağlar. Ancak, belirli noktalarda müziğin görüntülerle uyumlu olmadığı ve öykünün gidişatına dair ipuçları vermediği gözlemlenmiştir. Bu durum, izleyicinin ilerleyen zamanlarda merak ve heyecan duygusu yaşamamasına yol açabilir.

Belgesellerde kullanılan kamera hareketleri genellikle doğal el ile çekilmiş sarsıntılı kamera hareketleri veya gimbal kullanımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu teknikler, belgeseldeki sahnelerin doğal bir atmosferde çekilmesini sağlamıştır. Sarsıntılı kamera hareketleri, izleyiciye sahnelerin gerçekliğini ve doğallığını daha yakından hissettirirken, gimbal kullanımı ise daha stabil ve akıcı çekimler elde etmeye yardımcı olmuştur. Belgesellerde sıkça kullanılan slow motion tekniği, izleyicilerin dikkatini çekmek ve ekran başında kalmalarını sağlamak amacıyla sıklıkla tercih edilmiştir. Bu teknik, belgeseller boyunca belirgin bir şekilde kullanılmıştır.

140 Journos belgesellerinin temel amacı, izleyiciyi ekranda tutmaktır. Bu nedenle, görsel açıdan çekici ve ilgi çekici sahnelerin sıkça yer aldığı belgesellerde, izleyicinin dikkati sürekli olarak canlı tutulmaya çalışılmıştır. Bu durum, belgesellerin genellikle kısa klipleri andıran bir formatta sunulmasına ve hızlı bir şekilde tüketilmesine neden olmuştur. Bu yaklaşım, günümüz izleyici kitlesinin beklentilerini ve izleme alışkanlıklarını göz önünde bulundurarak yapılmıştır. 140 Journos belgesellerinde, renk paletinin çeşitliliği ve doğal renklerden uzaklaşma görülmektedir. Aynı zamanda kısa etkileyici klipler ve ritmik kurgu, izleyiciyi ekranda tutma ve belgesellerin yaygın paylaşılmasını destekleyen önemli unsurlar arasında yer alır. Bu yapısal tercih, günümüz medya tüketim alışkanlıklarına uygun olarak, izleyicinin ilgisini çabuk çekmeyi ve içeriğin kolay tüketilmesini sağlar.

Hayırsız Ada belgeselinden örnek verecek olursak 140 Journos kanalın izlenme kaygısı nedeniyle izleyicilerin sıkıldığı anda belgeseli kapatma olasılığından dolayı röportajlar müzikle desteklenerek izleyicinin olaydan kopmaması amaçlanmaktadır. İzleyiciler genellikle müziğin duygusal olarak yönlendirici gücünden de faydalanırlar. YouTube platformundaki belgeseller, sadece gerçekliği anlatmakla kalmayıp izleyicileri de

etkileme amacı taşımaktadır çünkü izlenme kaygısı oldukça önemlidir.

140 Journos belgeselleri genel olarak hızlı bir üretim takvimiyle gündemi yakalama kaygısıyla küçük ekipler tarafından hazırlanmıştır. Bu belgesel serisinin içinde öne çıkan "100" belgeselinde ise farklı bir anlatım tarzı benimsenmiş ve tüm belgesel yapay zekâ tarafından seslendirilmiştir. Öte yandan, MUBI'de yayınlanan "Dermansız" belgeselinde ise, canlı ve doğal bir erkek sesi olan Altan Erkekli'nin seslendirilmesinden yararlanılmıştır. Yapay zekanın belgeseli seslendirmesi ise duygusal çağrışımlara yer vermemiş, tüm bilgileri objektif ve hızlı bir şekilde sunmuştur. Bu farklı seslendirme yaklaşımları, 140 Journos'un çeşitlilik arayışını ve belgesel yapımında deneysel bir tutum sergileme isteğini yansıtır.

MUBI Belgesellerinin Genel Analizi

MUBI platformunda yayınlanan belgeseller, izleyicilere sadece bilgi sunmakla kalmayıp aynı zamanda estetik ve duygusal bir deneyim yaşatmayı amaçlar. MUBI'de yayınlanan belgesellerin görüntü tasarımı ve kamera kullanımı incelendiğinde, farklı tekniklerin kullanıldığı gözlemleniyor. Örneğin, "Maddenin Halleri" belgeselinde kameranın mekanla kurduğu ilişki, belgeselin temel anlatımını güçlendiriyor. Görüntüler, genellikle doğal akış içinde kaydedilmiş, gerçekliği izleyiciye vurgulayan sahnelerden oluşuyor. Kameranın doğal hareketleri ve zaman zaman tercih edilen zoom in-zoom out gibi teknikler, belgeselin estetik yapısını zenginleştirmek için kullanılıyor. Bu yaklaşım, belgesel yapımcılarının sadece izleyiciyi eğlendirmek değil, aynı zamanda onları düşündürmek ve duygusal olarak etkilemek istediklerini göstermektedir. Kamera teknikleri ve görsel kompozisyonlar, belgeselde anlatılan hikâyenin derinliğini ve karmaşıklığını yansıtmak için özenle seçilmiştir.

MUBI belgesellerinde ışık ve renklerin kullanımı, içeriklerin atmosferini ve duygusal derinliğini belirginleştirmekte kritik bir rol oynamaktadır. Örneğin, "Patrida" belgeselinde, doğal ışık ve renk tonları özenle seçilerek belgeselin doğal atmosferi güçlendirilmiş ve izleyicinin duygusal bağ kurması sağlanmıştır. "Dermansız" belgeselinde ise Abdullah'ın köyü, köylülerle yapılan röportajlar ve Bursa'nın şehir görüntülerinde belirgin bir şekilde hâkim olan mavi renk tonu, derin ve çok katmanlı bir sembolizme sahiptir. Mavi renk, sıklıkla huzur, sakinlik ve dinginlikle ilişkilendirilir. Ancak, belgeseldeki mavi tonlar daha ziyade iç karartıcı ve kasvetli bir atmosfer yaratmak için kullanılmıştır. Bu tonlar, izleyiciye Abdullah'ın iç dünyasındaki karmaşık duyguları ve çatışmaları ile birlikte, yaşadığı izole edilmiş ve melankolik atmosferi aktarır. Işık ve renklerin belgesellerdeki kullanımı, sadece görsel bir unsur olmanın ötesinde, içeriğin derinliğini ve anlamını artırmak için etkili bir araç olarak kullanılmaktadır.

MUBI TV'de yayınlanan belgeseller, estetik açıdan sinemanın her unsurundan etkili bir şekilde yararlanarak izleyicilere zengin ve derin deneyimler sunuyor. Bu belgesellerde, seslerin doğal olarak kullanılması ve zaman zaman müziklerle desteklenmesi, izleyicilerin duygusal derinliklere daha kolayca ulaşmasını sağlıyor. "Maddenin Halleri" belgeselinden örnek vermek gerekirse, hastane ortamında çeşitli seslerin doğal olarak kullanılması, izleyicilere hastane yaşamının gerçekliğini ve dinamiklerini daha iyi hissettiriyor. Hastaların konuşmaları, doktor ve hemşirelerin iletişimi, cihazların çalışma sesleri, kapıların açılma ve kapanma sesleri gibi detaylar, izleyicilere hastane atmosferinin karmaşıklığını ve canlılığını aktarıyor. Doğal seslerin kullanımı, izleyicilerin belgeseldeki ortama daha kolay adapte olmasını sağlayarak onları olayların içine çekiyor. Bu da

belgeselin gerçekçiliğini artırıyor ve izleyicilere içinde buldukları ortamı daha yakından deneyimleme şansı veriyor.

MUBI'de yayınlanan belgesellerin estetik kaygısının, içeriklerin derinliğini ve görsel anlatısını güçlendirmek için öne çıktığı açıkça gözlemlenmektedir. Bu belgesellerin süreler bağlamında uzunluğu, izleyicileri içine çekmek ve onları belgeselin atmosferine tam anlamıyla dalmalarını sağlamak için bir kısıtlama olmaksızın özgürce akar. Uzunluğun belirlenmesindeki temel kriter, izleyiciyi belgeselin dünyasına çekebilmek ve onların içinde kaybolmalarını sağlayarak hikâyenin dokusuna tam olarak nüfuz etmesini ve karakterlerle bağ kurmasını kolaylaştırır.

Belgeseller kurgu teknikleri bakımından, özellikle cut ve dissolve geçişleri, belgesellerin anlamını derinleştirmede kritik bir rol oynar. Örneğin, "Dermansız" belgeselinde dissolve geçişlerinin siyah beyaz görüntülerle birleştirilmesi, geçmişle günümüz arasında akıcı bir bağ kurarak izleyiciye farklı bir deneyim sunar. Bu teknikler, belgesel türünde farklı bir estetik ve anlatım tarzı oluşturarak izleyicilere daha derin bir anlam katmaktadır.

MUBI'de yayınlanan belgeseller, estetik kaygıları öne çıkararak izleyicilere zengin ve derin deneyimler sunar. Görüntü tasarımı, kamera teknikleri, ışık ve renk kullanımı ile kurgu teknikleri, belgesellerin sadece bilgi sunmakla kalmayıp aynı zamanda duygusal ve estetik bir deneyim sunmasını sağlar. Bu belgeseller, estetik kaygının izleyiciyi etkilemek ve belgeselin derinliğini vurgulamak için önemli bir araç olduğunu gösterir.

BluTv Belgesellerinin Genel Analizi

BluTV'de bulunan belgesel içerikler, izleyicilere yalnızca bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda estetik ve duygusal bir deneyim sunmayı hedefler. Bu belgesellerin görsel düzenlemesi ve kamera kullanımı, seyirciyi içine çekmek ve belgeselin atmosferini güçlendirmek amacıyla özenle planlanmış ve hayata geçirilmiştir.

Görsel açıdan incelendiğinde, BluTV'deki belgesel yapımlarında estetik kaygılar ön plandadır. Kamera hareketleri ve çekim açıları, seyircinin dikkatini çekmek ve içeriğe odaklanmasını sağlamak için özenle seçilmiştir. Görüntü tasarımı, her sahnede belgeselin ruhunu yansıtmak ve izleyiciye derin bir duygusal etki bırakmak için özenle düşünülmüştür. Özellikle "Mimaroğlu" belgeseli, sıradan bir belgesel yapımından farklı olarak yönetmenin deneysel bir film estetiği sunma çabasını açıkça sergiliyor. Belgeselin ilk sahneleri, siyah beyaz bir şekilde kentin yüksek binalarına odaklanarak ana karakterlerin- İlhan Mimaroğlu, kent ve elektronik müzik - tanımlayıcı özelliklerini yansıtıyor. İlhan Mimaroğlu'nun kendi amatör çekimlerini belgeselde kullanması, yapıma daha kişisel ve otantik bir hava katıyor. Bu görüntüler, izleyicilere sanatçının kendi bakış açısından dünyayı görmeleri için bir pencere açıyor ve onun yaşamını ve sanatını daha derinlemesine kavrama fırsatı sunuyor.

"Mimaroğlu" belgeselinde elektronik müzik, kent manzaralarının tamamlayıcısı olarak kullanılıyor. İlhan Mimaroğlu'nun disonant sesleri ve deneysel sentezleri, şehir görüntülerini düzenlemek için kullanılıyor ve modern şehir yaşamının imgelerini ritmik bir forma dönüştürüyor. BluTV belgesellerinde, tamamen doğallıktan yana bir ışık ve renk kullanımı öne çıkmaktadır. El ile çekilmiş görüntülerdeki kamera hareketleri, belgeselin gerçekliğini ve doğallığını izleyiciye aktarmada önemli bir unsurdur. Doğal ışık ve renkleri kullanarak sahnelerin gerçekçiliğini korumaya özen gösterirler. Bu, izleyicilere içerikte sunulan olayların ve konuların daha otantik bir şekilde hissedilmesini sağlar. Renklerin ve

ışığın ustaca kullanımıyla, belgesellerin atmosferi güçlendirilir ve seyirciye izlediği sahnenin duygusal tonunu derinlemesine hissettirir.

Belgesellerde müzikler, estetik bir kaygıyla kullanılmıştır ve izleyiciyi ekranda tutmaktan ziyade hikâyeye katkıda bulunan bir unsur olarak eklenmiştir. Bu sayede, müziğin belgesellerin ön plana çıkması engellenmemiştir. Örneğin, "Yalvarırım Beni Beğen" belgeselinde kurmaca sahnelerin eklenmesi, belgeselin vermek istediği mesajı güçlendiren bir unsur olmuştur. Belgesellerin süreleri incelendiğinde uzun oldukları göze çarpmaktadır, bu da profesyonel bir ekip tarafından yapıldığını gösterir. Bu belgesel yaklaşımı, BluTV'nin izleyicilere daha derinlemesine ve sinemasal açıdan tatmin edici içerikler sunma çabasını yansıtır.

Gökyüzünde Yalnız Gezen Yıldız belgeseli, müziklerin etkili kullanımıyla gerçekten dikkat çekici bir yapıya sahip. Belgesel, bir orkestranın turne yolculuğunu anlatırken, Zeki Müren'in müziklerinin günümüzdeki yorumlanmasıyla geçmiş ile günümüz arasında bir köprü kurmayı başarmıştır. Müziklerin belgeseldeki önemi, sadece arka planı doldurmakla kalmayıp aynı zamanda hikâyenin anlatımına da katkıda bulunur. Zeki Müren'in klasik eserlerinin günümüzdeki yorumları, belgeseli tıpkı bir müzikal gibi etkileyici kılar ve izleyicilere duygusal bir deneyim sunar.

Sonuç olarak, BluTV'de yayınlanan belgeseller, görüntü tasarımı, kamera teknikleri, ışık ve renk kullanımı ile kurgu teknikleri, belgesellerin sadece bilgi sunmakla kalmayıp aynı zamanda duygusal ve estetik bir deneyim sunmasını sağlar. BluTV'nin bu estetik odaklı yaklaşımı, belgesel türünün sınırlarını genişleterek izleyicilere daha etkileyici ve özgün içerikler sunmaktadır.

Bulgular

Platformlar arasında karşılaştırma yapıldığı zaman belgesel film estetiğindeki birtakım değişimler ve farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu farklılıkların altında yatan birkaç önemli faktör bulunmaktadır:

İzleyici Profili ve Beklentileri: Her platformun kendine özgü bir izleyici kitlesi ve bu izleyicilerin belgesel türünden beklentileri vardır. Örneğin, 140 Journos'un belgeselleri genellikle genç ve dijital medyaya aşina olan izleyicileri hedeflerken, MUBI ve BluTV gibi platformlar genellikle daha geniş entelektüel bir izleyici kitlesine hitap etmektedir. Bu farklı izleyici profilleri, belgesel estetiğinde de farklılıklara yol açar.

Üretim Değerleri ve Bütçe: Her platformun belgesel üretimine ayırdığı bütçe ve üretim değerleri farklılık gösterebilir. Paralı üyelik tabanlı platformlar genellikle daha yüksek bütçelere sahiptir ve bu da daha yüksek kalitede üretimlerin veya üretilmiş olan belirli kalitede belgesellerin platformda yayınlanmasına olanak sağlar. 140 Journos gibi dijital platformlar ise genellikle daha sınırlı bir bütçeyle çalışmak zorunda kalabilirler.

Yayın Süreleri ve Formatlar: Farklı platformlar, belgesel içeriklerini farklı yayın süreleri ve formatlarında sunabilirler. Örneğin, 140 Journos'un belgeselleri genellikle kısa ve öz formatlarda sunulurken, MUBI ve BluTV gibi platformlarda daha uzun ve daha derinlemesine belgesel filmlere yer verilebilir. Bu da estetik tercihlerin ve anlatım stillerinin farklı olmasına neden olabilir.

Platformlar arasındaki karşılaştırmalar, belgesel film estetiğindeki farklılıkları gözler önüne serer. Bu farklılıklar, izleyici kitlesi, bütçe, yayın formatları ve yaratıcı özgürlük gibi çeşitli faktörlere dayanabilir. Bu nedenle, her platformun kendine özgü bir belgesel estetiği ve tarzı olabilir.

Belgesel film üretiminde seçilen yayın platformu film yapım sürecini anlamlı etkilemiştir.

140 Journos belgeselleri genel olarak hızlı bir üretim takvimiyle gündemi yakalama kaygısıyla küçük ekipmanlar ve küçük ekipler tarafından hazırlanmıştır. Bu belgeseller, genellikle toplumsal olayların meydana geldiği zaman diliminde çekilir ve bu da belgesellerin toplumun nabzını tutma ve güncel meseleleri ele alma konusundaki etkinliğini gösterir. Her bir belgeselin çekildiği tarih, bu yaklaşımın belgesellerin içeriğiyle uyumlu olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Dijital ortamların yalnızca gösterim mecrası olmanın dışında anlatının kurulduğu alanlar olduğunu ifade eden Ak ise (2021:170), bu dönemde geleneksel anlatıların; yönetmenlerin tasarımcıya, izleyicilerin ise kullanıcıya dönüşmesiyle birlikte belgesel filmlerin de üretim ve seyir boyutlarının dönüştüğünü belirtir.

Lister'e göre (2009:22) interaktif olmak, kullanıcıların erişim sağladıkları yazılı metin ve görsellere direk müdahale edebilmesi ve değiştirebilmesi durumudur. Lister, bu doğrultuda yeni medya ortamında "okuyucu" ve "izleyici" kavramlarının "kullanıcı" kavramına dönüştüğünü ifade eder (Aktaran: Ertekin, 2023:89).

YouTube kanalı olan 140 Journos belgeselleri, izleyicinin ilgisini çekmek ve belgeseli daha çabuk tüketilebilir kılmak amacıyla kısa sürelerde olduğu görülmektedir. Kısa ve etkileyici video klip tarzında belgeseller, müziklerin ön plana çıkması ve ritmik bir kurgu ile günümüz izleyici kitlesinin ilgisini çekme ve belgesellerin yaygın bir şekilde paylaşılmasını sağlama konusunda önemli bir rol oynar. Bu şekilde, içeriklerini daha geniş bir kitleye ulaştırarak toplumsal meseleleri ve önemli konuları daha etkili bir şekilde ele alma fırsatı bulurlar. 140 Journos belgesellerin bu yapısal tercihi, günümüz medya tüketim alışkanlıklarına uyum sağlamakla kalmaz, aynı zamanda izleyicinin dikkatini çekecek ve ilgisini sürdüreceği şekilde içeriğin sunulmasını da sağlar. Bu sayede, belgesellerin izleyiciyle daha derin bir etkileşim kurması ve toplumsal konularda farkındalık yaratması amaçlanır.

MUBI ve BluTV belgesellerinde estetik kaygı ön plandadır. Belgesel süreleri ve belgesellerin sinematografisini incelediğimizde, bu yaklaşımın net bir şekilde görüldüğünü ortaya koyar. Bu belgesellerin süreler bağlamında uzunluğu, izleyicileri içine çekmek ve onları belgeselin atmosferine tam anlamıyla dalmalarını sağlamak için bir kısıtlama olmaksızın özgürce akar. Belgesellerin uzunluğu izleyicinin belgeselin derinliklerinde kaybolmasını, hikâyenin dokusuna tam olarak nüfuz etmesini ve karakterlerle bağ kurmasını kolaylaştırır.

140 Journos'un YouTube'daki belgeselleri, izleyici odaklı bir yaklaşımla toplumsal meseleleri farklı bakış açılarıyla ele alır. Kurguları, izleyicilerin ilgisini çekmek için görsel açıdan zengin sahnelerle desteklenir ve belgeseller genellikle kısa klipler halinde sunulur. Örneğin, "Killa" belgeselinde uzun sahneler ve röportajlar müzikle desteklenir ve slow motion tekniği ile izleyicinin dikkatinin dağılması önlenir. MUBI ve BluTV'de yayınlanan belgeseller ise teknik detaylar ve görsel anlatıma odaklanır; ışık, renk, kamera

hareketleri ve çekim açıları içeriğin atmosferini ve duygusal derinliğini artırmak için özenle seçilir. Teknik açıdan bakıldığında, 140 Journos'un YouTube kanalında yayınlanan belgeseller genellikle daha basit ekipmanlarla çekilir ve daha doğal kamera hareketleri kullanılırken, MUBI ve BluTV gibi platformlarda yayınlanan belgesel filmler daha profesyonel ekipmanlarla ekiple çekilir ve daha sofistike anlam yaratmaya önem veren kamera hareketleri tercih edilir.

İçerik açısından ise, her iki platformda da çeşitli konuları ele alan belgeseller bulunabilir. Ancak, 140 Journos'un belgeselleri genellikle toplumsal meselelere odaklanırken, MUBI ve BluTV 'deki belgesel filmleri genellikle daha geniş bir konu yelpazesine sahiptir ve sanatsal, kültürel veya tarihsel konuları da içerebilir. Frey' in MUBI'nin eski pazarlama müdürü Amy Basil ile yaptığı röportajda Basil, MUBI'nin kullanıcı profiliyle ilgili şu yorumda bulunmuştur:

"Bunun en geniş tanımı sinemaya ilgi duyan herkes olabilir. Açıkçası, film ve film kültürüyle yakından ilgilenen insanlara çok iyi hizmet veriyoruz, ancak bence daha geniş anlamda, kullanıcılarımızın ve müşterilerimizin çoğunluğu her türlü kültürel alana ilgi duyan insanlardan oluşuyor. Yani, belki de Tate Modern'deki en son sergiyi görmek isteyen insanlar da MUBI aboneleri olabilir. Sadece sinema hayranları değil, kültürle ilgilenen, sinemada neler olup bittiğini bilen ve film dünyası hakkında bilgi sahibi olan insanlar" (Aktaran: Öter, 2023: 79).

BluTV ve MUBI'de yayınlanan belgeseller ve ücretsiz yayın platformu olan 140 Journos belgeselleri arasında anlatımsal ve tekniksel açıdan belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

140 Journos platformunun sunduğu içerikler ve MUBI ve BluTV'de yayınlanan belgeseller arasındaki dikkat edilmesi gereken temel farklardan birisi de, haber ile belgesel arasındaki ayırmadır. Ak, bu durumdan şu şekilde bahsetmiştir (2021: 230):

Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise haber ve belgesel arasındaki ayırmadır. Her iki anlayışta gerçeğe ve doğal olana yönelmektedir. Ancak konusu olarak seçtikleri gerçek malzemeye farklı bir şekilde yaklaşmaktadırlar. Haberciler, güncel olayları hızlı ve objektif bir bakış açısıyla izleyiciye ulaştırmak isterken, belgesel film yönetmenleri, yaratıcı bir bakış açısıyla elindeki malzemeyi belirlediği dramatik yapı içinde izleyiciye sunmaktadır. Başka bir deyişle, haberlerde yorum ve yaratıcılık onun değerini zayıflatırken, belgesellerde yönetmenin yorumu ve yaratıcı bakış açısı onu sanat eseri yapmaktadır.

Bu noktadan hareketle, haberlerde yorum ve yaratıcılık değeri azalırken, belgesellerde yönetmenin yorumu ve yaratıcı bakış açısı eserin sanat değerini artırır. Geleneksel belgeselcilik anlayışından farklı olarak, 140 Journos belgeselleri daha çok izleyici odaklı bir yaklaşıma sahiptir. Bu da belgesellerin hızlı bir şekilde üretilip yayınlanmasına ve içerikte estetik kaygıların göz ardı edilmesine yol açabilir.

Dijital platformların geleneksel medyadan farklı olarak kendi özgü anlatısı ve tüketim dinamikleri olduğunu belirten Ertekin (2023:96), dijital platformlardaki belgeseller, geleneksele kıyasla daha hızlı tüketilmeye yönelik olanaklar sunarak, dinamik kurgu, hızlı veya yavaşlatılmış görüntüler, müzik, dış ses anlatımı gibi unsurlarla hızlı izlenip kolayca etkilenen kurmacaya odaklanan bir üretim dalgası olduğunu ifade etmektedir.

Bu doğrultuda 140 Journos belgesellerinin temel amacı, izleyiciyi ekranda tutmaktır. Bu nedenle, görsel açıdan ilgi çekici sahnelerin sıkça yer aldığı belgeselerde, izleyicinin dikkati sürekli olarak canlı tutulmaya çalışılmıştır. Belgeseller genellikle kısa video klipleri anımsatan bir formatta sunulur. Bu yaklaşımın, izleyicilerin ilgisini çekmeyi ve içeriği hızlı bir şekilde tüketmelerini amaçladığı söylenebilir.

MUBI ve BluTV’de yayınlanan belgeselerde kullanılan görüntülerin çekimi ve tercih edilen kamera teknikleri incelendiğinde, görüntülerin kalitesi ve çekim teknikleri, sadece izlenme sayısını artırmak için değil, aynı zamanda içerikle uyumlu bir görsel anlatı oluşturmak ve izleyiciye derin bir deneyim sunmak amacıyla seçilmiştir. Kamera teknikleri ve görsel kompozisyonlar, belgeselde anlatılan hikâyenin derinliğini yansıtmak için özenle seçilmiştir. Bu nedenle, platformlarda yayınlanan belgesellerin amacı, izlenme kaygısından ziyade seyirciyi etkilemek ve belgeselin estetik kalitesini ön plana çıkarmaktır. Görüntü tasarımı, her sahnede belgeselin ruhunu yansıtmak ve izleyiciye derin bir duygusal etki bırakmak için özenle düşünülmüştür.

"Maddenin Halleri" belgeselinde kameranın mekanla kurduğu ilişki, belgeselin temel anlatımını güçlendiriyor. Görüntüler, genellikle doğal akış içinde kaydedilmiş, gerçekliği izleyiciye vurgulayan sahnelerden oluşuyor. Kameranın doğal hareketleri ve zaman zaman tercih edilen zoom in-zoom out gibi teknikler, belgeselin estetik yapısını zenginleştirmek için kullanılıyor. BluTV’de yayınlanan "Mimaroglu" belgeseli, sıradan bir belgesel yapımından farklı olarak yönetmenin deneysel bir film estetiği sunma çabasını açıkça sergiliyor. Belgeselin ilk sahneleri, siyah beyaz bir şekilde kentin yüksek binalarına odaklanarak ana karakterlerin- İlhan Mimaroglu, kent ve elektronik müzik- tanımlayıcı özelliklerini yansıtıyor. İlhan Mimaroglu'nun kendi amatör çekimlerini belgeselde kullanması, yapıma daha kişisel ve otantik bir hava katıyor. 140 Journos belgesellerinde, kamera hareketleri genellikle doğal sarsıntılı çekimler veya gimbal kullanımıyla gerçekleştirilir. Bu teknikler, sahnelerin doğal ve canlı bir atmosferde çekilmesini sağlar. Sarsıntılı hareketler gerçekliği ve doğallığı vurgularken, gimbal daha stabil ve akıcı çekimler sunar. Slow motion tekniği ise izleyicilerin dikkatini çekmek ve ekran başında kalmalarını sağlamak amacıyla sıkça kullanılır.

Seslerin doğal olarak kullanılması ve belgesellerin müzikle desteklenmesi, izleyicilerin duygusal derinliklere ulaşmasını kolaylaştırır. Örneğin, "Maddenin Halleri" belgeselinde hastane ortamındaki doğal sesler, izleyicilere gerçekliği ve duygusal bağ kurma fırsatı sunar. Hastaların acı çekme sesleri, doktor ve hemşirelerin konuşmaları gibi detaylar, hastane atmosferinin karmaşıklığını ve canlılığını yansıtır, bu da belgeselin gerçekçiliğini artırır ve izleyiciyi olayların içine çeker.

Dijital yayın platformları arasında Youtube'un, amatör film yapımcılarını bir araya getirdiğini belirten Ak (2021:175-176), bu mecralara yönelik üretilen belgesellerin yoğun müzik kullanımı ve yavaşlatılmış görüntülerle video kliplere benzeyen bir yapıya sahip olduğunu, bunun nedeninin ise izlenme kaygısından kaynaklandığını ifade etmektedir. Ak’a göre bu durum, türsel sınırların kaybolmasına neden olurken, belgesel filmin özgün yapısını da bozarak yapı değişimine uğratmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmada incelenen üç 140 Journos belgeselde de müziğin etkili kullanımı belirgin bir şekilde öne çıkmıştır. Müzikler, belgesellerin ana taşıyıcı unsurlarından biri olarak baştan sona kadar kullanılmıştır. Killa belgeselinden örnek verecek olursak, izlenme kaygısı nedeniyle izleyicilerin sıkıldığı anda belgeseli kapatma

olasılığından dolayı uzun sahneler ve uzun röportajlar müzikle desteklenerek izleyicinin olaydan kopmaması amaçlanmaktadır. Filmin belirli anlarında müzik, sahnelerden ayrıldığında ileride olacak olaylara dair belirgin bir gerilim veya heyecan duygusu uyandırmamaktadır. İzleyiciler genellikle akıcı ve etkileyici görüntülerden etkilenirler, kurgunun ritmi ve müziğin duygusal olarak yönlendirici gücünden de faydalanırlar. Killa belgeseli hakkında izleyenlerin yaptığı yorumlara bakıldığı zaman müzik seçimlerinin ve müziklerin güzel olması gibi birçok yorum yapılmıştır.

Çalışmada incelenen MUBI ve BluTV belgesellerinde ışık ve renklerin kullanımı, içeriklerin atmosferini ve duygusal derinliğini belirginleştirmekte kritik bir rol oynamaktadır. Örneğin, "Dermansız" belgeselinde ise Abdullah'ın köyü, köylülerle yapılan röportajlar ve Bursa'nın şehir görüntülerinde belirgin bir şekilde hâkim olan mavi renk tonu, derin ve çok katmanlı bir sembolizme sahiptir. Bu renk tonu, sahnelerin atmosferini ve duygusal tonunu pekiştirirken, izleyiciye belirli duygusal ve anlamsal katmanlar ekler. Mavi renk, sıklıkla huzur, sakinlik ve dinginlikle ilişkilendirilir. Ancak, belgeseldeki mavi tonlar daha ziyade iç karartıcı ve kasvetli bir atmosfer yaratmak için kullanılmıştır. Bu tonlar, izleyiciye Abdullah'ın iç dünyasındaki karmaşık duyguları ve çatışmaları ile birlikte, yaşadığı izole edilmiş ve melankolik atmosferi aktarır. Işık ve renklerin belgesellerdeki kullanımı, sadece görsel bir unsur olmanın ötesinde, içeriğin derinliğini ve anlamını artırmak için etkili bir araç olarak kullanılmaktadır.

MUBI ve BluTV'deki belgesellerin estetik kaygısı, içeriklerin derinliğini ve görsel anlatımını güçlendirir. Kurgu teknikleri, özellikle cut ve dissolve geçişleri, belgesellerin anlamını derinleştirmede kritik rol oynar. Örneğin, "Dermansız" belgeselinde dissolve geçişleri ve siyah beyaz görüntüler, geçmişle günümüz arasında akıcı bir bağ kurarak izleyiciye farklı bir deneyim sunar. Bu teknikler, belgesellerin bilgi sunmanın ötesine geçip duygusal ve estetik bir deneyim sağlamasını sağlar.

MUBI ve BluTV'de yayınlanan belgesellerde estetik kaygı, gerçeklik ve yaratıcı bir süreç ön plandadır, 140 Journos için üretilmiş belgesellerde ise izleyici odaklı bir yapı görülmektedir ve platformlar arası farklı yaklaşımlar söz konusudur.

Günümüzde dijital medyanın hızla yayılmasıyla birlikte, belgesel türü de çeşitli platformlarda önemli bir yer edinmiştir. Özellikle paralı üyelik tabanlı yayın platformları olan MUBI ve BluTV, belgesel türündeki içeriklerle geniş bir izleyici kitlesine ulaşmaktadır. Ancak, 140 Journos'un belgeselleri ile bu platformlardaki belgesel filmler arasında birtakım farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu farklılıkların altında yatan nedenler birçok faktöre dayanmaktadır.

Birincisi, MUBI ve BluTV gibi platformlar, genellikle paralı üyelik tabanlıdır. Bu durum, izleyici sayısından ziyade abone sayısının önemli olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla, bu platformların öncelikli hedefi, izleyici kitlesini memnun etmek ve abonelerini elde tutmaktır. Bu platformlar daha çok kaliteli içerik sunmaya odaklanır ve izleyicilerin taleplerini karşılayacak içerikler üretir.

İkinci olarak, MUBI ve BluTV gibi platformlar, belgesel türündeki içeriklerde estetik kaygıyı önemserler. Paralı üyelik sistemine dayandıkları için, izleyicilere sunulan içeriklerin kalitesi ve estetiği önemlidir. Bu nedenle, bu platformlardaki belgesel filmlerde teknik detaylar, görsel anlatım ve sanatsal unsurlar öne çıkar.

Üçüncüsü, MUBI ve BluTV gibi platformlar genellikle belgesel türündeki içerikleri seçici bir şekilde 'Festivallerde ödül ve gösterim almış belgeseller gibi' yayınlama eğilimindedir. Bu platformlar, izleyici kitlesine hitap edecek ve belirli bir kalite standardını karşılayacak içerikleri seçerler. Dolayısıyla, izlenme kaygısı kadar içeriğin kalitesi ve ilgi çekiciliği de önemlidir. Bu da izleyicilerin aboneliklerini sürdürmelerini sağlayacak nitelikli içeriklerin yayınlanmasına katkı sağlar.

Sonuç olarak, MUBI ve BluTV gibi paralı üyelik tabanlı yayın platformlarında, izleyicilere sadece bilgi sunmakla kalmayıp aynı zamanda sanatsal bir deneyim yaşatmayı hedeflerler. Bu durumun nedenleri arasında abone odaklı bir iş modeli, estetik kaygı ve içerik kalitesine önem verme gibi faktörler yer alır. 140 Journos'un ürettiği belgesellerde genel olarak estetik kaygı yerine izlenme sayısının beğenin ve izleyici yorumlarının öncelikli olduğu görülmektedir.

Yıldırım yaklaşık olarak bu durumdan şöyle bahsetmiştir; "yeni medya ortamlarının yalnızca içerik üretmek ve tüketerek bir pratik oluşturmanın ötesinde, üretilen içeriklerin yorum ve beğenilerle karşılıklı etkileşim fenomeni yarattığını belirtir" (Yıldırım, 2020:54). Bu durumun içerik üretim ve tüketim aşamalarında kontrolün kullanıcılar (izleyiciler) tarafından sağlandığına dikkat çekmektedir.

140 Journos'un belgeselleri, genellikle hızlı tüketim kültürüne uyum sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu belgesellerde, izleyicilerin ilgisini çekecek görsel unsurlar ve kısa klipler ön plandadır. Estetik kaygı yerine, izleyiciye hızlı bir şekilde bilgi sunmak ve onların dikkatini çekmek amaçlanır. Bu belgesellerde teknik detaylar ve görsel anlatımın öne çıktığı söylenemez; daha çok izleyicinin ilgisini çekecek içerikler ve basit kurgular tercih edilir. Kalafatoğlu ve Tağ yaklaşık olarak bu durumu şu şekilde ifade etmiştir (2015: 514);

Çevrimiçi ortamlarda yayınlanan bu videoların bazıları belgesel olarak adlandırılan yapımların sınırlarını zorlar nitelikte olmakla birlikte dijital çağda yaşanan gelişmeler beraberinde yeni yapımların, dağıtım ve tüketim olanaklarını dolaşıma sokmaktadır. İzler kitle hem daha fazla yapımla hem de daha fazla kanalla buluşmaktadır. Aynı zamanda daha fazla amatör yapımcı belgesel film alanına giriş yapmaktadır.

Bu durumlar, 140 Journos'un belgeselleri ile MUBI ve BluTV'deki belgesel filmler arasında belirgin bir farklılık oluşturur. Bir tarafta izlenme sayısını artırmak ve hızlı tüketim kültürüne uyum sağlamak amaçlanırken, diğer tarafta sanatsal değere ve estetik kaygıya önem verilir. Bu farklı yaklaşımlar, platformları izleyicilere farklı deneyimler sunmasına ve belgesel türünün çeşitli yönlerini temsil etmesine katkı sağlar.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnternetin küresel olarak yaygınlaşması, insanlar ile cihazlar arasındaki ilişkiyi derinleştirmiş ve dijitalleşme ile birlikte sosyal medyanın ve dijital platformların yükselişi hayatlarımızın merkezine yerleşmiştir. Bu teknolojik gelişmeler, sadece farklı insanlar arasında iletişim kurmayı kolaylaştırmakla kalmamış, aynı zamanda insanların düşüncelerini, işlerini ve yeteneklerini üretmelerini, paylaşmalarını ve göstermelerini sağlamıştır. Günümüzde, teknolojik ilerlemelerin sunduğu teknik imkanlar, belgesel film alanında önemli bir dönüşüm ve dijitalleşme sürecine neden olmaktadır. Bu değişim, belgesel yapımların teknik açıdan abonelik tabanlı dijital platformlarda yer edinmesini

sağlayarak, sinema ve televizyonun geleneksel yapısından ayrılarak yeni medyanın dinamiklerini benimsemesine olanak tanımaktadır.

Yaklaşık olarak Ekinci (2020: 115), YouTube ortamının sinemaya daha geniş kitleleri çekme noktasında, reklam ve pazarlama açısından geleneksel medyaya göre daha etkili olduğunu savunmaktadır.

Bu doğrultuda dijital platformlar, belgesel yapımcılarının filmlerini doğrudan ve kolayca izleyiciyle buluşturabilecekleri bir ortam sağlamıştır. Bununla birlikte, sosyal medya platformlarında yayınlanan kısa videoların ve hızlı tüketim alışkanlıklarının artmasıyla birlikte, belgesel yapımında da bazı değişimler yaşanmıştır.

Çalışmada ortaya çıkan bulgular doğrultusunda 140 Journos Youtube yayın kanalı, ürettiği içeriklerle geniş bir izleyici kitlesine ulaşmış durumdadır. Özellikle sıradan insan hikayeleri, etkileyici bir estetik anlayışla sunulduğunda Youtube gibi bir platformda bile izleyicilerin dikkatini çekme potansiyeline sahiptir. Bu durum, içeriklerin geniş kitlelere ulaşması açısından son derece önemlidir. Ancak, bu tür platformlarda üretilen belgesel filmlerin özgün yapısının ne kadarını koruduğu sorusu gündeme gelmektedir. Yapılan filmler genellikle doğallığı ve samimiyeti yakalamakla birlikte, izleyiciye genellikle yüzeysel bir anlatımla sunulmaktadır. Başka bir deyişle, 140 Journos platformundaki belgeseller genellikle kısa sürede üretilen işlerdir. Bu da belgesel sinemanın araştırmacı ve derinlemesine yapılan analizlerinden yoksun olmalarına yol açabilir. YouTube gibi platformlar, kısa ve estetik açıdan çarpıcı içeriklerle izleyicilerin ilgisini çekmektedir, ancak bu içerikler genellikle yüzeysel kalmaktadır. Özellikle YouTube için üretilen belgesellerin, belgesel sinemanın temel özelliklerinden biri olan araştırma ve derinlikli anlatım konusunda zayıf olduğu sıklıkla görülmektedir. Belgesel film üretiminde, yayın platformlarının yapım sürecine etkisi büyüktür. 140 Journos belgeselleri, YouTube gibi ücretsiz dijital platformlarda yayınlanmak üzere, kısa ve hızlı tüketilebilecek formatlarda üretilmiştir. Bu belgesellerde, toplumsal meseleler ön planda olup, izleyiciyi ekranda tutma kaygısı önceliklidir. Estetikten çok, izlenme oranlarını artırmaya yönelik hızlı kurgu, müzik kullanımı ve dikkat çekici sahneler önem kazanmıştır. İzleyici odaklı yaklaşım, görsel zenginlik ve dinamik içerik ile izleyicilerin ilgisini sürekli canlı tutmayı hedeflemektedir. Öte yandan, MUBI ve BluTV gibi ücretli dijital platformlarda yayınlanan belgesellerde estetik kaygılar, görsel anlatım, sanatsal değer ve izleyiciye derin bir deneyim sunma ön plandadır. Bu platformlar, izlenme kaygısından ziyade, nitelikli ve estetik açıdan zengin içerikler sunmayı hedeflemektedir. Teknik detaylar, kamera hareketleri, ışık ve renk kullanımı gibi unsurlar belgeselin ruhunu ve anlatımını derinleştirmek için özenle seçilmektedir. Bu platformlarda izleyiciye yalnızca bilgi vermek değil, sanatsal ve duygusal bir deneyim sunmak amaçlandığı görülmektedir. Bu platformlar, genellikle estetik ve teknik açıdan üstün, festivallerde ödül almış belgeseller yayınlamaktadır. Kalite ve ilgi çekicilik ön planda tutulur, bu da aboneliklerin devamlılığına katkı sağlar.

140 Journos, YouTube'da yayınladığı içeriklerle milyonlarca izleyiciye ulaşmaktadır. Bu başarının temelinde seçilen konuların yanı sıra yoğun müzik kullanımı, hızlı ve ritmik kurgu, görüntü efektleri ve animasyonlar gibi estetik unsurlar bulunmaktadır. Kısa ve hızlı tüketilebilir içerikler, izleyicilerin ilgisini canlı tutarken, bu yaklaşım belgesel türünün özgün yapısını zedeleyebilmektedir. YouTube'un kendi anlatı tarzını oluşturması ve izleyici odaklı popüler içeriklere yönelmesi, belgesel filmlerinin biçim ve anlatımını da etkilemektedir.

Belgesel filmler, uzun yıllardır gerçek hayat hikayelerini aktarmada önemli bir araç olmuştur. Ancak, dijital platformlar ve YouTube'un yükselişi, belgesel sinemanın yapısal ve estetik anlamda değişmesine neden olmuştur. Modern belgeseller, reklam ve video klip estetiğiyle harmanlanarak görsel olarak çarpıcı ve hızlı kurgulu hale gelmiştir. Bu değişim, belgesel türünün geleneksel algısını ve estetik normlarını değiştirirken, izleyicilerin belgesel algısını da dönüştürmektedir. Milyonlarca izleyiciye ulaşan bu tarz belgeseller, belgesel sinemanın geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış, ancak aynı zamanda özgünlüğünü ve gerçeklik hissini sorgulatmıştır. YouTube ve 140 Journos gibi kanallar, belgesel içeriklerinin yayınlanma ve tüketilme biçimini değiştirmiştir, ancak bu durum bazı eleştirilere yol açmakta ve özgünlüğü tehdit edebilmektedir.

MUBI ve BluTV gibi platformların, geleneksel yapıya bağlı kalarak estetik kaliteyi ön planda tuttuklarını görülmektedir. Öte yandan, 140 Journos gibi Youtube kanalları kısa klipler tarzında bir estetikle harmanlanmış belgesel yapımları da önemli bir izleyici kitlesi oluşturmuş ve belirli bir popülerlik kazanmıştır. Ancak, bu değişimlerin belgesel türünün özgünlüğünü koruyarak gerçeklik hissini ve estetik kaliteyi sürdürmesi açısından tartışmaya açık bir konudur.

Günümüzde dijitalleşmenin etkisiyle belgesel sinemasının yükselişi, özünü kaybetme riskini de beraberinde getirmektedir. Teknolojinin ve dijitalleşmenin getirdiği değişimlerle birlikte, belgesel sinemanın doğasına ve özüne ne kadar sadık kalacağı önemli bir sorudur. Bu değişimler, belgesel sinemanın belki de yeni bir yapıya evrilerek sürdürülmesini sağlayabilir; ancak aynı zamanda belgesel üretimlerinin, izleyici ve yeni yapı odaklı bir yöne doğru kaymasına neden olabilir. Bu noktada geleneksel belgesel sinemanın öz biçimine ve estetik doğallığına zarar vermeden, teknoloji ve dijitalleşmenin sunduğu olanaklardan yararlanarak ilerlemek önemli bir yaklaşım olacaktır. Bu süreçte, belgesel yapımcılarının belgeselin doğallığını, özgün bakış açılarını ve sanatsal anlatımlarını koruyarak, izleyicilere derinlemesine ve etkileyici deneyimler sunabilirler. Bu sayede, belgesel sinema hem geleneği sürdürebilir hem de yeniliklere açık bir şekilde evrilebilir.

KAYNAKÇA

Ak, M. (2021). Dijitalleşme ve yeni medya döneminde belgesel film estetiği. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Baker, M. (2006). *Documentary in the digital age*. Oxford: Focal Press.

Brown, B. (2014). *Sinematografi: Kuram ve uygulama*. (Çev.: T. Selçuk). İstanbul: Hil Yayınları.

Çakıcı Öztürk, G. (2013). Sinemadan televizyona, belgesel filmde değişen anlatı yapısı: Can Dündar ve Tolga Örnek'in belgesel filmleri. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Ekinci, T. (2020). Youtuber movies from new media to the cinema. *CINEJ Cinema Journal*, 2 (8): 95-118.

Ertekin, F. (2023). Dijitalleşme ile belgesel filmin türsel ve anlatısal dönüşümlerinin incelenmesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Furby, J. & Hines, C. (2014). *Sinemaya giriş: Fantastik*. (Çev.: S. Yavuz). İstanbul: Kolektif Kitap.

Kalafatoğlu, T. (2015). International trends and issues in communication & media conference, St. Petersburg, Rusia.

Kandemir, C. (2013). IPTV yayıncılığının sorunları ve geleceği sektörün aktörleriyle derinlemesine mülakatlar. İstanbul: Derin Yayınları.

Jenkins, H. (2016). Cesur yeni medya teknolojiler ve hayran kültürü. (Çev.: N. Yeğengil). İstanbul: İletişim Yayınları.

Öter, E. (2023). Çevrimiçi sinema: MUBI. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Zengin, F. (2016). Dijital sinemanın doğuşu ve gelişimi, dijital sinema kuramdan tekniğe. İstanbul: İnsan Yayınları.